

СЕМАНТИКАТА НА ЈАЗИКОТ ВО РУБРИКАТА „САКАМ ДА КАЖАМ“ ВО ДНЕВНИОТ ВЕСНИК „ВЕСТ“

Делфина Јованова Николенко¹

Проф. д-р Луси Караниколова - Чочоровска²

Апстракт: Овој труд има за цел да ја прикаже семантиката на јазикот во македонскиот дневен печат, т.е. скриените пораки и кодови коишто претставуваат важна компонента во еден текст на која треба да се обрне поголемо внимание при читањето. Преку конкретни примери во рубриката „Сакам да кажам“ која излегува во печат во дневниот весник „Вест“, направена е анализа на симболите и знаците коишто ги содржи еден текст, како и анализа на стилот на самиот автор. Авторот Горан Михајловски преку неговата рубрика „Сакам да кажам“ гради слика, поточно ја пресликува реалната состојба во којашто ние денес живееме. За скриената порака што тој ја пренесува да биде правилно сфатена и да се направи разлика меѓу буквалното и преносното значење, читателот треба да поседува некои основни знаења од областа на семантиката која придонесува толкувањето да биде успешно спроведено.

Клучни зборови: стилистика, стил, знак, код, значење, дневен печат.

THE SEMANTICS OF THE LANGUAGE IN THE SECTION „SAKAM DA KAZAM“ IN THE DAILY NEWSPAPER „VEST“

Delfina Jovanova Nikolenko¹

Lusi Karanikolova – Cocorovska, PhD²

Abstract: This paper aims to display the semantics in the Macedonian press, i.e. hidden codes and messages that represent an important component of a particular text, which requires higher awareness during the reading process. Through several examples from the section “Sakam da kazam” issued in the daily newspaper “Vest” an analysis of the symbols and signs within a text has been made, along with the author’s style analysis. The author, Goran Mihajlovski, with the help of this section depicts the real life conditions nowadays. In order for the hidden message to be understood in the correct manner and a distinction between the literal and figurative meaning to be made, the reader should possess some basic knowledge in semantics that helps in conveying a successful interpretation.

Key words: stylistics, style, sign, code, meaning, press.

1. Вовед

Во 1991 година излезе првиот број на дневниот весник „Вест“. Рубриката „Сакам да кажам“ на Горан Мијалковски, првпат се објави на 12.01.1991 година, најнапред во дневниот весник „Вечер“. Станува збор за мошне читана рубрика, нешто што ако не преку печатеното, со сигурност се потврдува преку електронското издание на овој весник. Вообичаено, рубриката има алегориски карактер: едно се кажува, а друго се мисли. Тоа пак, од своја страна упатува на концентрирана семантика, што значи дека треба да се чита со внимание. Затоа и „Сакам да кажам“ бара и секако, низ годините добива читатели кои „имаат време“ и доволно трпение да ја прочитаат и, секако и да ја сфатат. Обично, бидејќи се објавува еднаш седмично (секој петок), се осврнува на настани во периодот од изминатите седум дена.

Опстојувањето на оваа рубрика се должи колку на искуството и ерудитивноста на авторот толку и на заинтересираноста на читателите за неа. А вниманието што таа го добива е респектабилно.

2. За семантиката и семантиката на јазикот

Семантиката е наука којашто се занимава со значењето на зборовите и нивната функција во реченицата. Таа е дел од семиотиката којашто претставува општа теорија на знаците. Зборот семантика почнува да се користи во 20 век од страна на францускиот лингвист Мишел Бреал. Освен што го проучува значењето на зборовите, семантиката го проучува и односот на значењето меѓу зборовите, условите на вистинитост на некој исказ, прагматиката која се смета за гранка на семантиката, а исто така прави и критичка анализа на дискурсот. Конечно, семантиката се задржува на односот меѓу ознаката и означеното. Знакот е стимуланс, т.е. сетилна супстанца, чијашто ментална слика нашиот дух ја поврзува со слика на друг стимуланс кој треба да ја оживее за целта на општењето. Тој е израз, т.е. белег на намерата да се соопшти смисла. Но, оваа намера може да биде и несвесна, што пак многу го проширува полето на семиотиката.

Додека пак, кодирањето е работа на договор меѓу корисниците на знакот кои го признаваат односот меѓу означителот и означеното и го почитуваат при употребата на знакот. Меѓутоа, таа конвенција е повеќе или помалку широка или пак, повеќе или помалку прецизна. Колку што конвенцијата е понејасна, толку повеќе вредноста на знакот е попроменилива и зависна од корисникот. Од друга страна, конвенцијата има статичен карактер и таа зависи од бројот на единките во одредена група, кои ја признаваат и прифаќаат. Колку што конвенцијата е поширока и попрецизна, толку знакот е повеќе кодиран. Ако знакот има имплицитно потекло, тогаш кодирањето е процес. Употребата ја одредува и развлекува конвенцијата, така што ако знакот се кодира, тогаш може и да се декодира.

Поимот смисла вообичаено се дефинира на два начина: „Идеја што знакот ја претставува“ и „Идеја на која може да се однесува предметот на мислење“. Постои смисла на зборот „живот“ но и смисла на животот. Во средниот век се употребувале два збора, *lesens* (lat. *sensus*) или непосредно значење, она што е очигледно и *lesen* (germ. *sinno*, „правец“) што ја означува другата страна на смислата, неговата крајна цел. Лингвистичката револуција, за жал, ги стопила во еден овие два облика и сериозно ги замагвила границите на нивното значење, а со самото тоа и границите на двете семиотики. Според ова, ако семиотиката е наука за знаците, тогаш таа го опфаќа севкупното знаење, севкупното искуство, затоа што сè е знак: сè е означено и сè е означител.

Моделативната моќ е способност да се претстави некој предмет во форма на јазична или книжевна слика. Моделот е слика на предмети кој се посочува, прикажува со еден знак. Моделот на предметот што се прикажува во еден текст, може да биде поблизок до светот кој го прикажува, но може да биде и поодалечен. Оттаму, едни знаци се сметаат за условно пореалистични, поотвотворени кон предметот а други се сметаат за херметички и позатворени кон предметот. При читањето на знаците, учествуваат цела низа од интерпретанти, кои се знаци подредени од други знаци и кај секој читател побудуваат цела низа различни слики. Значи, моделот го претставува она што не мора да постои, она што може да е отсутно, а се подразбира. И токму тоа е интересно „читањето меѓу редови“. Знаците сами по себе повлекуваат голем број на прашања и означуваат нешто што постои надвор од нив. Тие се невидливи на прв поглед и нудат нешто повеќе за предметот, за светот кој го претставуваат и настојуваат да имаат поширока, поуниверзална информација за начинот на кој се организирал животот и светот. Тие најчесто се со висок степен на симетричност со предметот кој го означуваат.

Во тесна врска со семантиката е и стилистиката. Стилистиката е наука за стилот. Таа се смета за наследничка на реториката. Реторичката концепција на стилот продолжува во 20 век како неореторичка концепција, се говори за неореторика како вид стилистика.

Аристотел вели дека стилот во голема мера зависи од контекстот, функцијата на изразот, намената, целта, прилагоденоста на моментот со изразот, кој сè кажува. Нескладот е една од негативните одлики на стилот. Она што не е усогласено, прима негативна конотација. Сè треба да биде усогласено на намената, целта, на другата личност итн. Една од позитивните индикации е ускладеноста на местото, времето, човекот итн. Други позитивни индикации се јасноста наспроти која е најјасноста. Според Аристотел негативна индикација е и големата претенциозност. Аристотел ги почитува своите ставови за соодветноста на стилот на жанрот, времето, местото, публиката,

намерата итн. Според него, сублимноста е добра одлика на стилот, а честите проширувања, дигресији, зборуваат за еден вид лош стил. Сувопарноста или високопарноста, зборува за невкус и тоа е исто така негативна индикација.

Добриот стил од Аристотел до денес, би требало во процесот на комуникација да носи дефамилијаризација, тоа значи дека стилот е извор на дополнителни информации, токму поради фактот што е причинител за создавање необични, оригинални, автентични, крајно индивидуализирани информации, текстови.

Под стил се подразбира и индивидуален начин на изразување на мислите. Имено, секој еден на различен начин ги искажува своите мисли, што значи дека секој има свој стил. Стилот е личен избор на јазичните средства со кои ги искажуваме своите мисли. Стилот го дефинираме како збир од дополнителни јазични елементи што ја надградуваат основната информација на исказот или на текстот. Со јазикот настојуваме да соопштиме нешто, да дадеме некаква информација за нешто што се случило, за тоа како се чувствуваме, за нашите мисли и ставови. Информацијата би можеле да ја наречеме основа на секој исказ. Се разбира, секој на различен начин раскажува за тоа што се случило, за своите чувства, а на различен начин ги изложува и своите мисли и ставови. Една иста мисла може да биде различно искажана од различни говорници. Секој, иако ќе ја искаже истата порака, ќе избере различни зборови, редослед на зборови, интонација па дури и мимики со кои ќе ја изрази мислата.

За основоположник на стилистиката се смета Шарл Бали. Овој автор, студент и следбеник на Фердинанд де Сосир, се интересирал за оној јазичен израз што го практикуваат сите зборуваачи на еден јазик, а тоа е разговорниот, функционален стил, кој е исполнет со слободно и спонтано изразување, ставови, мисли (љубов или омраза, потценување или преценување, хумор или иронија и сл.). Своите поставки за тоа дека стилот го прават можностите на јазикот за изразување чувства, Шарл Бали ги изнесува во својата книга посветена на француската стилистика. Оваа книга има пошироко значење затоа што теориските поставки во неа имаат важност за кој било друг јазик, а начинот на кој се спроведени покажува доследност и верност кон поставените принципи. Следбениците на Шарл Бали, од своја страна, почнале да се интересираат за јазикот на уметничката литература, земајќи предвид или одделни јазични црти кај писателите, или пак целосно го проучувале јазикот на одделни француски писатели.

Ние денес можеме да кажеме дека треба да се проучува не само јазикот на писателите туку и јазикот на науката, јазикот на средствата за јавно општење, јазикот на администрацијата и политиката, како и разговорниот јазик.

Стилистиката е наука што ги проучува можностите на изразување што ни ги дава јазикот и начинот на кој избираме од тие средства за да се изразиме во определени ситуации. Нема стилистика без избор меѓу повеќе зборови, меѓу повеќе изрази, меѓу повеќе конструкции, меѓу повеќе наставки. Предмет на проучување на стилистиката е стилот, односно начинот на кој се организира еден исказ или текст, начинот на кој се оформува една содржина. Според тоа, стилистиката ги проучува изразните можности на јазикот и изборот што го прави зборуваачот или пишуваачот за да го оформи својот исказ или текст. Постојат повеќе начини на кои може да се изрази една содржина и од повеќето зборови и конструкции што му стојат на располагање за определен предмет, лице, појава, содржина и слично, зборуваачот го избира тој збор што смета дека одговара за таа ситуација на општење, како и за тој соговорник.

3. За семантиката на јазикот во рубриката „Сакам да кажам“

Рубриката „Сакам да кажам“ на новинарот Горан Михајловски ја земаме како пример за приказ на семантиката на јазикот и тоа од повеќе аспекти.

Веќе се кажа, станува збор за рубрика која има алегориско-метафоричен карактер, односно едно се зборува а друго се мисли.

Секој текст е кодиран и има две значења: буквално и преносно. Овде постои двојно читање. Во редовите на овие текстови се содржани настани кои во обичната комуникација се автоматизираат и се читаат како обичен израз. Но, ако навлеземе подлабоко „меѓу редовите“ всушност ќе го откриеме преносното значење на самиот текст. Овие текстови содржат симболична ситуација којашто може да се толкува како проекција на некоја претходно готова слика, но и располага со сигнали на распознавање. Во себе содржат скриена порака и толкувањето на таа порака зависи од нас самите. Кога ќе се открие вистинската порака на самиот текст тогаш се воспоставила вистинска комуникација меѓу авторот и читателот, т.е. тогаш е воспоставен однос автор – текст – читател.

Една иста порака може да биде исполнета со значење или да биде испразнета, односно извлечена од нејзиниот сопствен код или контекст. Затоа, авторот треба да е концентриран на самата порака, на самата информација и многу е важен начинот на кој нешто ќе се искаже, т.е. начинот на кој ќе се пренесе некоја информација.

Така, во статијата „20 минути“ излезена во печат на 07. 06. 2014 година, преку игра на зборовите авторот зборува за она што е очигледно за целата македонска јавност, она за коешто никој не се осмелува да зборува и она за коешто тој сака да каже но не смее. Уште на самиот почеток авторот со посмев и подбив пишува за една реклама во којашто се зборува за слободата на мислење и изразување во медиумите. Ова е едно од основните граѓански права. Ова право датира од 18 и 19 век и претставува конститутивно право за еден демократски систем во кој секој има право слободно да го искаже своето мислење. Слободата на изразување е право коешто се темели врз слободата на мислење и е неразделно поврзана со неа.

Авторот критички пристапува кон ова затоа што смета дека ова право не е во целост спроведено во македонските медиуми и дека тие сè уште чувствуваат страв целосно да го искажат своето мислење. Тој преку знаци и кодови ја пренесува неговата скриена порака до македонската јавност, притоа надевајќи се дека ќе воспостави комуникација со читателот и дека неговата порака ќе биде правилно сфатена: „Си седи една згодна новинарка во редакција и ѝ свони телефонот. Се јавува шефот. И ветува награда и ја убедува да не пишува за некој фабрикант, оти тоа не би било добро за никого. Таа пркосно го одбива шефот и продолжува да го пишува текстот. Дали го објавува - не знаеме. Оти спотот нема завршница“. Всушност, неговата главна цел е токму ова, затоа што авторот секогаш мисли на самиот читател и се надева дека ќе допре до него.

Авторот е ироничен, критички настроен и многу остро и преку сарказам се обидува да ни ја долови реалната слика на целата ситуација. Еве, како изгледа неговата иронија: „...Уште малку подалеку на патот кон ЕУ, некаде на почетокот на оваа година работејќи на една тема, за која претпоставувавме дека ќе имаме проблеми да ја објавиме, решивме да тестираме за колку време ќе стигне реакција, откако ќе го поставиме прашањето во релевантна владина институција. Не чекавме долго. По дваесет минути, наместо одговор на поставеното прашање, добивме добронамерна сугестија дека ако пишуваме за таа тема, тоа не би било добро за никого. Како во поучниот спот со згодната новинарка што тргнала на патот кон ЕУ во далечната 2009 година“...

Според ова, авторот преку неговиот индивидуален начин на изразување и преку неговиот личен избор на зборови и јазични средства ги искажува своите мисли, своите скриени пораки и кодови со кои свесно влегува во потсвеста на читателите.

Стилот на авторот е публицистички. Неговата функција е информативна, дејствувачка или мотивирачка, т.е. пропагандна, па со нив се создава едно јавно мислење во едно општество. Неговиот стил е индивидуален и преку него тој се претставува самиот себе. Позната е општо прифатената дефиниција на Бифон за стилот дека „Стил е самиот човек“.

Преку анализа и свое лично размислување авторот директно го искажува својот став за појавите и за личностите за кои пишува. Неговите текстови се наменети за широк круг читатели (луѓе со различен степен на образование и со различни интереси и наклоности). Исто така, за брзо пренесување на информацијата, но и за привлекување внимание важен е придонесот на насловите, кои можат да бидат придружени и од наднаслови и од поднаслови. Конкретно, во прилогот што ние го анализираме, главниот наслов е „20 минути“, додека пак целиот текст е поделен во четири дека.

Во неговите текстови се јавуваат голем број на прашални реченици: „Прашањето е што објавуваат тие медиуми. Каква порака испраќаат? Што откриваат? Кој ја прима таа порака? Дали таа порака нешто им значи на луѓето? Што добива заедницата од постоењето на тие медиуми? Колку нивното постоење е релевантно? Дали му служат на јавниот интерес или го задушјуваат?“...

Исто така за да каже дека „приказната со слободата на медиумите е еден надуен балон, во недостиг на една силна и креативна опозиција која ќе се бори на реални теми и основи, а не на надуени теми“ авторот користи и метафора: „Е толку му требаше на балонот да се надуе. Само 20 минути“.

Заклучок

Во дневниот печат и воопшто во сите медиуми, секојдневно кружат информации со скриена порака и симболика. Користејќи свој личен стил и вешто служејќи се со јазичните средства, авторите наметнуваат свое мислење за одредена ситуација и се обидуваат да ни го пренесат преку

кодови. Нам, како читатели ни преостанува да креираме свое мислење за содржината на пораката, за тоа како ќе ја сфатиме и како ќе го прочитае нејзиното скриено значење.

Авторот на рубриката „Сакам да кажам“ Горан Михајловски мошне вешто и суптилно го навестува она што сака да го каже и она што го мисли, надевајќи се дека ќе наметне еден став кој ќе биде општо прифатен.

Како и да е, несомнено е дека со подлабока анализа на содржината на еден текст, па макар бил тој и од дневниот печат, секој читател ќе пронајде своја семантика, логична за него, и ќе препознае и протолкува знаци коишто за еден читател имаат едно, за друг имаат сосема друго значење. Во секој случај, така треба и да биде, зашто и во пишувањето и читањето (треба да) постои демократија

Користена литература

1. Аристотел: (2002). Реторика, Македонска книга, Скопје, Превод од старогрчки, предговор, белешки и коментар: Весна Томовска;
2. Бојковска, Стојка; Минова-Ѓуркова, Лилјана; Пандев, Димитар; Цветковски, Живко: (2008). Општа граматика на македонскиот јазик: Просветно дело, Скопје;
3. Бојковска, Стојка; Минова-Ѓуркова, Лилјана; Пандев, Димитар; Цветковски, Живко: (1998). Македонски јазик за средното образование: Просветно дело, Скопје;
4. Дрваров, Дине: (2000) Уметноста на говорот: Сценски говор-Говорна интерпретација на уметнички текст, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Факултет за драмски уметности, Скопје;
5. Караниколова, Луси: (2010). Техники на усно и писмено изразување: Европски универзитет, Република Македонија, Скопје;
6. Конески, Блаже: (2004). Граматика на македонскиот литературен јазик: Просветно дело, Скопје;
7. MilivojeMinović: (1985). Uvod u nauku o jeziku, Zavodzaudžbenike i nastavnasredstva: Sarajevo;
8. Пандев, Димитар: (2004). Говорење и пишување: Просветно дело, Скопје;
9. -Reardon, Kathleen K.: (1998). Interpersonalnakomunikacija: Alineja, Zagreb;
10. -Rečnikknjiževnihtermina, Nolit, Beograd, 1986 godina;
11. Royenberg, Maršal M.: (2002). Jeziksaosečanja, Nenasilnakomunikacija, Zavodzaudžbenike i nastavnasredstva: Beograd;
12. -Semoire, Art M.: (1984). I vimožeteimatisuperpamčenje: Izdanjeautora-Beograd, Beograd;
13. Станојевић, Обрад/Аврамовић, Сима: (2002). ARS RHETORICA, Вештина беседништва: Службени лист СРЈ, Београд;
14. Tomić, Zorica: (2003). Komunikologija: Čigoja, Beograd;
15. Hybels, Sandra/Weaver, Richard L.: (1998). Communicatingeffectivel., McGrawHill, Boston, Massachusetts, BurtRidge, IllinoisDubuque, IowaMadisonNewYork, NewYorkSanFrancisco, CaliforniaSt. Louis, Missouri;
16. <http://www.vest.mk/>, 20 минути,
<http://www.vest.mk/default.asp?ItemID=34EBAA97811DE945890DFDDB4458375F>